

УДК 94 : 314.925.3 (=163.2) : 930.2 (477+47+57) «192/193»

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ЩОДО БОЛГАРСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ У 20-30-их рр. ХХ ст. (ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ)

Володимир Турков

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Україна, 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87
e-mail: turkov-w@ukr.net

Важливим напрямом діяльності радянської держави щодо національних меншин України, у тому числі болгар, була культурно-освітня політика, яка активно проводилась протягом усієї міжвоєнної доби. У місцях компактного проживання болгар, зокрема у містах і національних районах, ця політика мала власну динаміку, масштаби, організаційні характеристики, методи реалізації. Лише за умов її комплексного дослідження можлива об'єктивна історична реконструкція окресленої проблематики.

Історіографічний аналіз засвідчує, що питання, пов'язані з проведенням культурно-освітньої політики щодо болгарського населення України міжвоєнної доби, були розглянуті у працях таких дослідників, як Л.І. Барабан [1], О.П. Даниленко [5], М.Д. Дихан [7], М.В. Знаменська [11], В. Калоянов [12], А.І. Кіссе [13], Я.В. Комар [14], І.С. Міронова [18], В.В. Павленко [20], Л.О. Пашковський [21], М.Г. Станчев [37], Г.Й. Чернявський [37], В.В. Чирко [38], Л.Д. Якубова [39], котрі спиралися на різноманітні архівні документи, статистичну літературу, довідники, енциклопедичні видання, теоретичні праці представників тодішнього партійно-державного керівництва України. Тому доцільно звернутися саме до джерелознавчого аспекту проблеми.

Виходячи з вище наведеного матеріалу, мета статті полягає в аналізі джерельної бази культурно-освітньої політики радянської держави щодо болгарського населення України у 20-30-ті рр. ХХ ст. Задля реалізації поставленої мети виділено й охарактеризовано основні групи тематичних джерел.

Джерельну базу дослідження складають різні за походженням та інформативним потенціалом джерела, які можна розподілити на такі групи: архівні джерела, рішення партійних з'їздів, конференцій і нарад з питань національної політики, статистичні матеріали, довідникова література, енциклопедичні видання, тогочасна преса, твори партійних і

державних діячів республіки.

Підґрунтям для вивчення теми стали фонди Центрального державного архіву вищих органів влади України (ЦДАВО України). Аналізуючи документи цього архіву, передусім слід звернути увагу на фонд 1 «Всеукраїнський центральний виконавчий комітет», де, зокрема, містяться тези доповіді секретаря президії ВУЦВК П.І. Буценка на IV сесії ВУЦВК Х скликання «Про радянське будівництво у національних районах УСРР», оприлюдненій 24 листопада 1928 р. У цій доповіді, аналізуючи підсумки радянського будівництва, П.І. Буценко наводить статистичну інформацію стосовно забезпечення національних меншин і, зокрема, болгар літературою рідною мовою [27, арк. 15].

Цікавим для дослідників є документи із фонду 166 «Народний комісаріат освіти Української РСР». Йдеться про звіти Центральної комісії у справах національних меншостей при ВУЦВК з 1 жовтня 1925 р. по 1 квітня 1926 р., де міститься інформація про динаміку зростання культурно-освітніх установ у місцях компактного проживання болгарського населення республіки [28, арк. 30].

Важливим архівним документом, що зберігається у фонді 166, є звіт комісії Народного комісаріату освіти УСРР про обстеження у березні 1929 р. комуні болгар-політемігрантів імені Д. Благоева у селі Парасковіївка Руковщинського району Полтавської округи. Крім господарчої діяльності та побутового життя комунарів, комісія уважно дослідила стан культурно-освітньої сфери болгарських поселенців і зробила відповідні висновки [29, арк. 11].

У вищезгаданому фонді відклалися документи, які висвітлюють процес реформування болгарського правопису. Це було необхідно для того, щоб наблизити болгарську мову до потреб соціалістичного будівництва у СРСР. Тим більше, що розмаїття діалектів, які збереглися в усній мові ще з часів переселення болгар потребували відповідної лінгвістичної уніфікації. Для реформування правопису

була скликана нарада при Наркоматі освіти УСРР, яка проходила з 2 по 7 квітня 1930 р. Проте остаточне рішення по даному питанню прийняла колегія Наркомату освіти УСРР, яка схвалила реформу болгарського правопису 30 листопада 1930 р. [30, арк. 42].

У матеріалах архіву відображена діяльність всеукраїнського товариства «Друзі дітей» (фонд 166). Товариство було створено у травні 1927 р. і спрямоване на боротьбу з дитячою безпритульністю і бездоглядністю. Мова йде про протоколи засідань Одеського округового правління товариства «Друзі дітей» від 24 травня 1928 р. На цьому засіданні було прийнято рішення про асигнування коштів для організації дошкільних установ у Благоївському районі [31, арк. 168-169].

В архіві представлені документи фонду 387 «Центральна комісія Всеукраїнського товариства «Геть неписьменність»», які інформували про кількість неписьменних у Благоївському національному районі Одеської області [32, арк. 16].

У матеріалах архіву відображено діяльність Центральної комісії у справах національних меншин (ЦКНМ) при ВУЦВК (фонд 413). Комісія активно працювала у справі налагодження культурно-освітньої роботи у місцях компактного проживання болгарської національної меншини України. Комісією підраховано кількість трудових шкіл і семирічок, визначені перспективи для подальшої розбудови мережі шкільних установ у болгарських національних районах [33, арк. 86]. Тут же представлені матеріали про обстеження політосвітніх установ Благоївського району. Зокрема, мова йде про матеріальний стан сільбудів, хат-читалень, бібліотек та умови їх фінансування з місцевого бюджету [34, арк. 374].

Не залишився поза увагою дослідників фонд 589 «Народний комісаріат робітничо-селянської інспекції УСРР». Матеріали фонду дають змогу ознайомитися зі списком літератури болгарською мовою, яка призначалася для лікнепів і вийшла з друку до 25 грудня 1930 р. Мова йде про наступні видання: «Буквар для дорослих», «Програма для політичної освіти шкіл», «Читанка», «Методичний лист для трудового навчання», «Порадник груповодів», «Бібліотека для мало писемних», «Розрізна абетка» [35, арк. 38].

Редакція газети «Коллективіст» (фонд 1261) надає відомості про план роботи Нацменвидаву щодо публікацій творів болгарських письменників і поетів для потреб болгар-

ського населення України. Мова йде про твори авторів: Г. Милева, Г. Караславова, Х. Смірневського, К. Велкова, О. Василева [36, арк. 35].

Невід'ємною частиною джерельної бази дослідження є матеріали XII з'їзду РКП(б), який проголосив курс на проведення політики коренізації [6]. Чільне місце також посідають постанови та резолюції пленумів ЦК ВКП(б), КП(б)У, партійних конференцій і нарад з питань проведення культурно-освітньої політики, які пізніше були опубліковані на сторінках спеціалізованих видань [15].

Важливою складовою джерельної бази були рішення Всеукраїнських нарад по роботі з національними меншинами, з'їздів, конференцій представників культурно-освітніх установ, що безпосередньо працювала у місцях компактного проживання етнічних меншостей республіки, у тому числі болгар [4].

Ще одним компонентом джерельної бази дослідження стали тематичні документальні збірки з питань культурно-освітньої політики радянської держави на території Української РСР, які були опубліковані у 70-80-ті роки ХХ ст. [17]. Проте, документи вищезгаданих збірок підбиралися у відповідності з пануючою на той час марксистсько-ленінською ідеологією й об'єктивно не відображали стан справ у галузі міжнаціональних відносин.

Безумовним доробком напередодні та після здобуття незалежності України стала публікація окремих архівних документів, що стосувалися політики радянської держави щодо болгарської національної меншини України на сторінках «Українського історичного журналу» [8].

Серед публікацій періоду незалежності окреме місце посідають збірки «Національні відносини України в ХХ ст.» та «Національні процеси в Україні» [19]. На сторінках цих видань міститься цікавий архівний матеріал, який дає змогу проаналізувати зміни у політиці радянської держави щодо етнічних меншостей України, що наприкінці 30-х років ХХ ст. були пов'язані з ліквідацією національних районів, селищних рад і культурно-освітніх установ.

Наступну групу джерел становлять статистичні матеріали, які висвітлили кількісний склад національних меншин, у тому числі болгар у різних регіонах і населених пунктах України [3]. Заслугує окремої уваги статистичний збірник за редакцією М. Станчева «Болгары в Российской империи, СССР, стра-

нах Балтії і СНГ» [25]. На сторінках цього видання автор проаналізував кількісний склад болгар по матеріалам Всесоюзного перепису населення СРСР 1926 року по окремим союзним республікам, у тому числі УСРР. У збірнику також представлено кількість сільського та міського болгарського населення по окремим округам, наведено кількість чоловічого та жіночого населення у республіці за рідною мовою та грамотністю. У цьому виданні також наведено кількість болгарського населення України по професійним спілкам, найманим працівникам, безробітним та учням за жовтень-листопад 1929 р. Не залишилося поза увагою автора кількість болгарського населення України по результатам Всесоюзних переписів 1937 та 1939 років. Окремими таблицями представлено розподіл болгарського населення, яке мало заняття по професійним групам і галузям народного господарства. Також представлений розподіл населення СРСР за рідною мовою, віком і грамотністю.

Невід'ємною складовою джерельної бази дослідження становить довідникова література й енциклопедичні видання [9], які містять цікавий статистичний матеріал з культурно-освітнього розвитку національних меншин України міжвоєнної доби.

Серед публікацій останнього часу звертає на себе увагу фундаментальна праця проф. М. Станчева «Болгары в Российской империи, СССР, странах Балтии и СНГ. Том 2. Биографическая энциклопедия» [26]. На її сторінках автор вмістив біографії представників болгарської політичної еміграції, які стали громадянами СРСР і пізніше працювали у державних структурах, у тому числі органах освіти, займалися проведенням культурно-освітньої роботи у болгарських національних районах, політичних клубах. Переважна частина з них була репресована у 1937-1938 рр.

Однією з важливих складових джерельної бази дослідження залишається періодична преса, яка видавалася болгарською мовою. Перш за все, це газета «Сърп и чук», яка з січня 1926 року по 1930 р. видавалася під назвою «Съветско село», а з 1930 року отримала назву «Коллективист». З 1933 по 1937 рр. у Вільшанському районі видавалася газета «Колхозен труд», з 1932 по 1939 рр. у Благоївському районі виходила газета «Комунар» [18, с. 246]. Разом із висвітленням соціально-економічної тематики, пов'язаної зі створенням колгоспів, проведенням колективізації, на сторінках вище згаданих видань чільне

місце відводилося аналізу культурно-освітньої роботи, яку радянська держава проводила у болгарських національних районах. Крім газет, джерелом інформації були і журнали болгарською мовою: «Бъди готов», «Млад ударник» [18, с. 247].

Серед російськомовних та україномовних видань, на сторінках яких найбільш часто висвітлювалася проблематика культурно-освітнього життя національних меншин, можна звернути увагу на газети: «Вісті ВУЦВК», «Комуніст», «Політосвіта» та журнали: «Большевик», «Більшовик України», «Радянська Україна», «Революція і національності», «Радянська школа» та «Шлях освіти».

Окрему групу джерел складають статті, брошури та книги, авторство яких належить діячам державного та партійного керівництва республіки: А. Буценку [2], В. Затонському [10], С. Косіору [16], П. Постишеву [22], Я. Ряппо [23], М. Скрипнику [24]. У своїх творах представники правлячої верхівки України намагалися теоретично довести й обґрунтувати основні напрями культурно-освітньої роботи у середовищі національних меншин у міжвоєнну добу.

Таким чином, джерельна база роботи є достатньо репрезентативною для детального вивчення основних напрямів дослідження політики радянської держави щодо болгарського населення України у 20-30-ті рр. ХХ ст. Шляхом опрацювання й аналізу комплексу різноманітних джерел за походженням і ступенем інформативності: архівних матеріалів, опублікованих документів, статистичних даних, довідникової літератури, енциклопедичних видань і творів представників державного та партійного керівництва республіки, можна сформулювати цілісне уявлення про культурно-освітню політику до болгарської національної меншини України у міжвоєнну добу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Барабан Л.І. З історії болгарського театру в Україні 20-30-х років ХХ століття. / Л.І. Барабан // Відродження мов і культур західних та південних слов'ян в Україні: зб. статей / НАН України, Укр. ком. славистів. – К.: Вежа, 1995. – С. 75-82.
2. Буценко А. Радянське будівництво серед нацменшостей УСРР / А. Буценко. – Х.: Видання оргінстру ВУЦВК, 1928. – 25 с.; Буценко А.І. Советское строительство и национальные меньшинства на Украине / А.И. Буценко. – Х., 1926. – 23 с.
3. Всесоюзная перепись населения 1926 года. – Т. XI. Украинская ССР. Итоги по республике. Полесский подрайон. – М.: ЦСУ СССР, 1929. – 420 с.; Всесоюзная перепись населения 1926 года. – Т. XII. Украинская ССР. Правобережный подрайон. Левобережный район. – М.: ЦСУ СССР, 1929. – 482 с.; Всесоюзная перепись населения 1926 года. – Т. XIII. Украинская ССР. Степной подрайон. Днепропетровский подрайон. Горно-промышленный подрайон. – М.: ЦСУ СССР, 1929. – 468 с.
4. Всеукраїнська культконференція 1-я, 1932. Резолюції

- 1-ої Всеукраїнської культурноконференції. (Березень 1932 року). – Х.: Український робітник, 1932. – 64 с.; Второе Всеукраинское совещание по работе среди национальных меньшинств. 27-30 ноября 1930 г.: Стеногр. отчет и постановления. – М.-Х.: Минск: Всеукраинское отделение, 1931. – 160 с.; Первое Всеукраинское совещание по работе среди национальных меньшинств. 8-11 янв. 1927 г. – Х.: Изд-во ЦКНМ при ВУЦИК, 1927. – 232 с.; Сборник действующего законодательства УССР по народному образованию. / Сост. М.А. Глейзер. Под ред. Я.П. Ряппо. – Х.: Юрид. изд-во НКЮ УССР, 1926. – 206 с.
5. Даниленко О.П. Етнічні групи Півдня України: економічне та соціально-політичне становище на початку 20-х рр. ХХ ст. / О.П. Даниленко. – К.: Ін-т історії НАН України, 1993. – 58 с.; Даниленко О.П. Ліквідація неписьменності серед національних меншостей півдня України в 20-х рр. ХХ ст. / О.П. Даниленко // УІЖ. – 1999. – № 3. – С. 74-86.
6. Двенадцатый съезд РКП(б). 17-25 апреля 1923 г. Стенографический отчет. – М.: Политиздат, 1967. – 903 с.
7. Дихан М. Българские национални райони в Украйна през 20-те-30-те години. Кратък исторически очерк. / М. Дихан. – О.: «Маяк», 2004. – 144 с.; Дихан М.Д. Болгариполітемігранти у соціалістичному будівництві на Україні в 1924-1929 рр. / М. Дихан. – К.: Вид-во Київського університету, 1973. – 158 с.
8. До історії міжнаціональних процесів на Україні. Документи та матеріали // УІЖ. – 1990. – № 8. – С. 83-103; До історії міжнаціональних процесів на Україні. Документи та матеріали // УІЖ. – 1990. – № 11. – С. 107-108; До історії міжнаціональних процесів на Україні. Документи та матеріали // УІЖ. – 1991. – № 1. – С. 99-112.
9. Етнонаціональна структура українського суспільства. Довідник / В.Б. Євтух, В.П. Трошинський, К.Ю. Галушко й ін. – К.: Наук. думка, 2004. – 342 с.; Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність / За ред. В. Наулка. – К.: Голов. спеціаліст. ред. літ. мовами нац. меншин, 2001. – 432 с.; Етнонаціональний розвиток України: Терміни, визначення, персоналії / Відп. ред. Ю.И. Римаренко, І.Ф. Курас. – К.: АН України. Ін-т держави і права, 1993. – 807 с.
10. Затонский В.П. К вопросам национальной политике на Украине / В.П. Затонский. – Х.: Из-во «Радянська школа», 1933. – 73 с.; Затонский В.П. Национальное культурное строительство и борьба против национализма / В.П. Затонский. – Х.: Український робітник, 1934. – 82 с.
11. Знаменська М.В. З історії культурно-освітньої роботи болгар України (20-ті-30-ті роки). / М.В. Знаменська. // Розбудова держави. – 1994. – № 1. – С. 15-17.
12. Калоянов В. Българската просвета през 20-те и 30-те години в Таврия 1860-1939 г. / В. Колянов. – София: Изд. «Софттрейт», 2005. – 158 с.
13. Кіссе А.І. Відродження болгар України. / А.І. Кіссе. – Одеса: Вид-во «Ортіш», 2006. – 288 с.
14. Комар Я.В. Дисперсні групи болгар Приазов'я за доби радянської державності: дис. канд. іст. наук / Я.В. Комар. – Горлівка, 2011. – 261 с.
15. Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. В 2-х т. / Ін-т історії партії при ЦК Компартії України. Редкол.: В.І. Юрчук (гол.), ті ін. – Т. 1: 1918-1941. – К.: Політвидав України, 1976. – 1007 с. Четвертое совещание ЦК РКП(б) с ответственными работниками национальных республик и областей в Москве 9-12 июня 1923 г. – М.: Бюро секретариата ЦК РКП(б), 1923. – 255 с.
16. Косіор С. Підсумки і найближчі завдання національної політики на Україні / С. Косіор // Червоний шлях. – 1933. – № 8-9. – С. 205-255.
17. Культурне будівництво в Українській РСР. 1917-1927: 36. док. і матеріалів / Упоряд.: В.М. Волоквинський, П.С. Гончарук, А.Д. Гришин та ін.; Ред. кол.: Ю.Ю. Кондуфор (відп. ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1979. – 666 с.; Культурне будівництво в Українській РСР. 1928-червень 1941: 36. док. і матеріалів / Упоряд.: В.М. Даниленко, О.Г. Луговський, І.О. Молодчикова. Ред. кол.: Ю.Ю. Кондуфор (відп. ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1986. – 415 с.
18. Міронова І.С. Розвиток освіти та культури болгарського населення півдня України в 20-ті – 30-ті роки ХХ століття. / І.С. Міронова // Історія. Етнографія. Нові дослідження. ІV Миколаївська обласна краєзнавча конференція. / Гол. ред. М.М. Шитюк. – Миколаїв, 2002. – С. 244-248.
19. Національні відносини в Україні у ХХ ст. Збірник документів і матеріалів / Упоряд.: М.І. Пенчук (керівник), І.Л. Гошуляк, С.С. Діброва, Ю.І. Зінченко та ін. – К.: Наук. думка, 1994. – 557 с.; Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник. У 2 ч. / Упоряд.: І.О. Кресіна, В.Ф. Панібудьласка; За ред. В.Ф. Панібудьласки. – К.: Вища шк., 1997. – Ч. 2. – 704 с.
20. Павленко В. Болгари в Україні / В. Павленко // Віче. – 1995. – № 7. – С. 115-126; Павленко В. Українсько-болгарські взаємини 1918-1939 рр. / В. Павленко. – К.: Інститут історії НАН України, 1995. – 224 с.
21. Пашковський Л.О. Роль болгарської політичної еміграції у розвитку культурних зв'язків між СРСР і Болгарією в 20-30 роках / Л.О. Пашковський // Питання історії народів СРСР. – Х., 1969. – Вип. 8. – С. 172-176.
22. Постишев П.П. Національне питання в реконструктивний період / П.П. Постишев. – Х.: Вид-во Пролетар, 1930. – 48 с.
23. Ряппо Я.П. Народна освіта на Україні за десять років революції / Я. Ряппо. – Х.: Держвидав України, 1927. – 23 с.; Ряппо Я. Що дала Жовтнева революція в галузі освіти на Україні / Я. Ряппо. – Х.: Книгоспілка, 1928. – 113 с.
24. Скрипник М.О. Лінії освітньої роботи в справі будівництва соціалізму / М.О. Скрипник. – Х.: Укр. робітник, 1927. – 35 с.; Скрипник М. Нові лінії в національно-культурному будівництві / М. Скрипник. – Х.: Держвидав України, 1930. – 61 с.
25. Станчев М. Болгары в Российской империи, СССР, странах Балтии и СНГ. – Т. 1: 1711-2006. Статистический сборник / М. Станчев. – София: Академическое из-во имени проф. Марина Дринова, 2009. – 619 с.
26. Станчев М. Болгары в Российской империи, СССР, странах Балтии и СНГ. – Т. 2: Биографическая энциклопедия / М. Станчев. – Х.: ИПП «Контраст», 2016. – 592 с.
27. Центральний державний архів вищих органів влади України (далі – ЦДАВО України), ф.1, оп.4, спр.10. – 186 арк.
28. ЦДАВО України, ф.166, оп.6, спр.8644. – 92 арк.
29. ЦДАВО України, ф.166, оп.9, спр.290. – 77 арк.
30. ЦДАВО України, ф.166, оп.9, спр.781. – 56 арк.
31. ЦДАВО України, ф.264, оп.1, спр.208. – 154 арк.
32. ЦДАВО України, ф.387, оп.1, спр.581. – 30 арк.
33. ЦДАВО України, ф.413, оп.1, спр.10. – 122 арк.
34. ЦДАВО України, ф.413, оп.1, спр.557. – 387 арк.
35. ЦДАВО України, ф.539, оп.8, спр.1184. – 164 арк.
36. ЦДАВО України, ф.1261, оп.1, спр.17. – 49 арк.
37. Чернявский Г. Георгий Бакалов. Политическая биография (с культурологическим компонентом) / Г. Чернявский, М. Станчев. – София: Изд-во Болгарской академии наук им. проф. М. Дринова, 2006. – 242 с.
38. Чирко Б.В. Національні меншості в Україні (20-30 роки ХХ століття) / Б.В. Чирко. – К.: «Асоціація Україна», 1995. – 215 с.; Чирко Б.В. Національні меншості на Україні в 20-30 рр. ХХ ст. / Б.В. Чирко // УІЖ. – 1990. – № 1. – С. 51-64.
39. Якубова Л.Д. Етнічні меншини УСРР у 20-ті – першій половині 30-х років ХХ ст.: історіографія та джерела дослідження / Л.Д. Якубова. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2006. – 170 с.; Якубова Л.Д. Національно-культурне життя етнічних меншостей України (20-ті – 30-ті роки): коренізація і денационалізація / Л.Д. Якубова // УІЖ. – 1998. – № 6. – С. 22-36; Якубова Л.Д. Повсякденне життя етнічних меншостей радянської України у міжвоєнну добу / Л.Д. Якубова. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2011. – 339 с.

Турков Володимир *Культурно-освітня політика радянської держави щодо болгарського населення України у 20-30-их рр. ХХ ст. (джерелознавчий аспект)*

У статті проаналізовано різні за походженням та інформативним потенціалом джерела, котрі стали підґрунтям дослідження політики радянської держави щодо болгарського населення України міжвоєнної доби.

Ключові слова: архівна установа, джерела, болгарська національна меншина, радянська держава, культурно-освітня політика

Турков Владимир Культурно-образовательная политика советского государства по отношению к болгарскому населению Украины в 20-30-х гг. XX в. (источниковедческий аспект)

В статье проанализированы различные по происхождению и информативным потенциалом источники, которые стали основой исследования политики советского государства в отношении болгарского населения Украины в межвоенный период.

Ключевые слова: архивное учреждение, источники, болгарское национальное меньшинство, советское государство, культурно-образовательная политика

Turkov Vladimir Cultural and educational politics of the Soviet state towards the Bulgarian population in 20-30s of XX century (source study aspect)

The article discusses the sources of different origin and information capacity that have become the research basis of the politics of the Soviet state towards the Bulgarian population in the interwar period. First of all the issue is about the funds 1, 166, 413, 1261 of the Central National Archives of Supreme Authorities and Government of Ukraine. The content of these funds give possibility to analyze in details the peculiarities of the cultural and educational politics of the Soviet state towards the Bulgarian minority group in 20-30s of XX century.

The materials of the 12th Congress of the Russian Communist Party is also the important part of the source base. The decrees and resolutions of the plenary session of Congress of the All-Union Communist Party, the Communist Party of Ukraine, party conferences and meetings in the matter of national politics published in the specialized publications are worth mentioning. Special attention is paid to the thematic collection of documents regarding the cultural and educational politics published in the 70-80s of XX century, archive documents published in Ukrainian Historical Journal just before and after proclaiming the Independence of Ukraine.

Among the publications of the period of Independence the collection of documents and files «National relations in XX century» and «National process in Ukraine» are of a particular interest. One more group of sources contains the statistical materials that provide a means of the quantitative representation analysis in the different regions and localities. Articles, booklets and books of the Communist party leaders of Ukraine represent the particular group of sources. In these publications authors attempted to justify the cultural and educational politics of the Soviet state towards the national minorities in 20-30s of XX century.

Keywords: archival institution, sources, Bulgarian minority group, Soviet state, cultural and educational politics

Рецензенти:

Ігнатуша О.М., д.і.н., професор

Тригуб О.П., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 06.06.2017 р.